

کیہ پنجابی اُردو تے ہندی بن جائے گی؟

لہندے تے چڑھدے پنجاب وچ پنجابی زبان دے کئی لہجے نیں تے ایہناں لہجیاں وچ بولی جان آلی پنجابی بولی اپنی وکھری وکھری مٹھاس رکھدی اے۔ پاکستان انڈیا جاں جتھے جتھے وی پنجابی زبان بولی جاندی اے او تھے ایس دا اپنا اپنا انگ ضرور نظر آوند اے۔ میڈیا دی ترقی تے ویلے دے نال نال ساڈی زبان وچ جو تبدیلیاں آگئیاں نیں اوہناں نوں کوئی لیکھ لکھن نال جاں زور لاون نال نہیں ڈکھیا جاسکدا۔ ایس لئی کہ ہر زبان وچ ویلے دے نال نال چنگر دی رہندی اے تے ایس پننگرن Evalutaion نوں روکنا نہیں جاسکدا۔ ایس لیکھ وچ زبان دی بستر جاں زبان دانی دی گل نہیں کراں گے، سگوں ایس گل نوں ویکھیا جاوے گا کیہ اپنی زبان وچ ورتے جان آ لے پنجابی دے ٹھیٹھا کھردنوں دنی گھٹ کیوں ہو رہے نیں تے اوہدی تھان اُردو تے ہندی دے اکھریوں شامل ہو رہے نیں۔

پچھلے پنج ورھیاں توں پاکستان وچ پرائیویٹ ٹی وی چینل شروع ہوئے۔ پاکستان دیاں ساریاں قومی زبانوں سندھی، بلوچی، پشتو تے پنجابی وچ وی چینل شروع کیے گئے۔ ہندوستان وچ وی ایسے طرحاں ہويا۔ ایس لیکھ لکھن تے خوش ہوئے کہ ہن صحیح پنجابی لکھن تے بولن وچ ایہہ چینل گھر گھر اپڑ کے ساڈی مدد کرن گئے۔ پرائیویٹ نال کہیا جاندا اے کہ ایہناں چینلاں تے پڑھیاں جان آلیاں خبراں چے تے اُردو جاں ہندی آلیاں خبراں وچ دوچار اکھراں دا ای فرق ہوندا اے۔ بالکل او سے طرح جیویں جاندھر دے مرحوم شاعر حفیظ صاحب دے لکھے ہوئے اُردو دے قومی ترانے وچ اُردو دا صرف اکوای اکھراں باقی سب فارسی ای فارسی اے۔ شاید نچ دے ای کسے کم نوں ویکھ کے کسے ماں نے اپنے پتر بارے آکھیا سی "آب آب کرمویوں پچوا، فارسیاں گھر گالے۔"

ساڈے گھراں نوں تاں فارسی جاں سنسکرت نے نہیں گالیا، پر ساڈی زبان ایہناں دے اکھراں دی رلت نال ضرور خراب ہو رہی اے۔ ایس خرابی وچ وی کسے ہور زبان دا ہتھ نہیں، سگوں ساڈے اپنے پنجابی کا، سوجھوان، پتر کار، شاعر، لکھاری تے کہانی کار اپنی زبان وچ دو جیاں زبانوں دے تڑکے لالاکے اوہنوں خراب کری جا رہے نیں۔ ایہہ گل بالکل ٹھیک ہے کہ جدوں کوئی زبان ترقی کردی اے جاں کالجاں یونیورسٹیاں وچ اپڑدی اے تاں اوہدی نوہار بدل جاندی اے۔ ظاہر اے ایس کمپیوٹر نوں کمپیوٹر تے انٹرنیٹ نوں انٹرنیٹ ہی آکھاں گے پر جتیاں نوں شوز تے اکھیاں نوں آنکھیں تاں نہیں آکھ سکدے۔ 1992 وچ دلی وچ ہون آلی کیندری پنجابی کانفرنس وچ پڑھے جان آلیاں پرچیاں تے گل بات کردیاں جدوں میں اک سوال کیتا:

"تساں جو گچھ پڑھیاں ایہنوں پنجابی وچ اُلٹھ دیو، تاں جو سانون پاکستانوں آئے لکھاریاں نوں وی ایہناں لیکھاں دی سمجھ آ جائے"

پورے ہال نوں اک واری تاں سب سَنگھ گیا۔ پرفیئر چھڈ کے دو جے جہان تڑجان آ لے ساڈے سنگتی ڈاکٹر پتیم سہنی اُٹھے تے کہن لگے:

"توقیر جی! جو گچھ تہاڈے پاکستان دے لکھاری لکھدے نے اوہداوی تاں اُلٹھا کر کے گھلایا کرو، کیوں جے اوہناں لیکھاں تے کہانیاں نالے شاعری وچ وی تاں ساری اُردو تے فارسی بھری ہندی اے۔ تے سانون وی اوہناں دی سمجھ نہیں آوندی۔"

پتیم سہنی ہوراں دا سوال سُن کے غصے دی تھان میرے سینے وچ ٹھنڈ پئے گی۔ ایس لئی کہ دوہاں پاسے اکو جہی حالت سی۔

سچی گل تاں ایہہ ہے کہ کوئی وی زبان کسے زبان نوں خراب نہیں کردی، فارسی، سنسکرت تے اُردو وی بہت سوہنیاں زبانوں نے پر جے اسان پنجابی بولنی جاں لکھنی ہووے تاں اوہدے اپنے اکھر موجود ہن۔ جے اپنے اکھر ہونداں ہو یاں وی ایس کسے ہور زبان دے اکھر ورتدے ہاں تاں ایہدے وچ کسے زبان دا کوئی قصور نہیں سگوں ساڈا اپنا قصور ہے۔ ایس جدوں کسے ہور بولی دا کوئی اکھر اپنی بولی دے کسے اکھر دی تھان ورتدے ہاں تاں ایہدے مطلب ایہہ ہو یا کہ ایس اپنی زبان دے اک ہور اکھروں قتل کردے ہاں، تے لکھاری دی تھان قصائی بن جاندا اے۔ بد قسمتی نال ساڈے زمانے تیکر پہنچدے پہنچدے قلام دا ایہہ کم بڑی تیزی نال تڑی جا رہیا اے۔ دکھ دی گل ایہہ ہے کہ ایس پچھ خانے وچ نظر آن آ لے سارے قصائی پڑھے لکھے تے ساڈے اپنے ای قبیلے دے ہن۔ بے شک جدوں کوئی بولی بولن توں بعد لکھن دی لیکرول ودھدی اے تاں اوہد رنگ بدل جاندا اے۔ تے جدوں اوہ کم کار، سائنس، ساہت، پترکاری تے دو جیاں پڑاں وچ آ کے دنیا دی دو جیاں بولیاں نال پنچہ ملاندی اے تاں اوہدے وچ بہت سارے اکھر رل جانداں نیں۔ پر ایہہ نہیں ہو سکدا کہ اس بولی دے اپنے اکھر مرجان جاں ماردتے جاں۔

پنجابی وچ فارسی اکھراں دی ملاوٹ تاں اُودوں دی اے، جدوں ساڈی زبان دے وڈے وڈے قصیاں دا مکھ بند، جاں اوہدے ویروے لئی فارسی دے اکھرورتے گئے۔ جیویں میاں محمد بخش ہوراء "درُہملت خواستن پدر و باز گفتن کیفیت بدست آمدن مورت" تے وارث شاہ ہوراء ہیر دے قصے وچ جاں حافظ شاہ جہان مقبل ہوراء اپنے ہیر دے قصے وچ اوہدے بھاگاں دا ویروا فارسی چ کر دیاں ہویاں لکھیا، رسیدن رانجھانزد ملاں و تناول کردن طعام از اں۔ یا شاہ مردا ہوراء دا اک شعر ویکھو جو اردو فارسی دے پنجابی دے وڈے شاعرین۔

ایں گریہ کہ کردیم ازیں درد چنیں غم
یعقوب نہ رویا جدوں یوسف نوں کھڑیا

جاں مولوی دل پزیر ہوراء دی "احوال آخرت" شعر ویکھو:

اول حمد ربے نوں آکھاں جیندے ہتھ ارادہ
جس بوہیتی نابودوں خلقت، جفت کیتا نرمادہ
خلقت گنوں گون اپائی آدم جن ملائک
گن فیکون ظاہر کیتا کرے جو اُس نوں لائق

پراسیں ایہناں بزرگاں دی شان وچ کوئی گستاخی نہیں کر سکدے۔ تے نہ ایہہ آکھ سکدے ہاں کہ اوہناں ساڈی زبان خراب کیتی اے۔ ایس لئی کہ ساڈے کول زبان دا جھوا انملا خزانہ جویا، اوہ ایہناں دا ای دتا ہو یا اے۔ نالے اُس دور وچ مدرسیاں تے مسیتاں وچ فارسی تے عربی پڑھائی جاندی سی، تے عام پڑھے لکھے لوک وی ایہناں زبانوں نوں جانندے سن، ایسے لئی بکھے شاہ، باہو، وارث شاہ، شاہ مراد تے دوجے شاعران نے اپنے کلام وچ فارسی تے عربی اکھرورتے نیں۔ پر بعد وچ آن آئے ساڈے پنجابی بزرگاں نال ایسی کوئی وی اوڑک نہیں سی جہاں نے پچھلی صدی دے وچکار لے حصے جاں اُس توں وی پہلاں پنجابی زبان وچ غزل جاں نظم لکھی۔ اوہناں اُردو غزل دی ویکھا ویکھی وچ غزلاں لکھیاں، پر اوہدے لئی کافیے کتھوں لہجے کے لیاندے ایس لئی کہ پنجابی زبان وچ تین چار شعراں مگروں ای کافیے مک جانندے نے۔ جد کہ اُردو کول تاں ہندی، اُردو، فارسی، عربی، ترکی تے بہت ساریاں دوجیاں زبانوں دے کافیے موجود ہن۔ ایسے لئی تاں اوہنوں لشکری زبان داناں دتا گیا۔ پر ساڈی تاں کلی کلی زبان اے جہدے وچ کسے لشکرنوں شامل کرن دی سانوں اُکا کوئی لوڑ نہیں، تے ایس غزل نہ وی لکھیے تاں وی ساڈی صحت جاں زبان تے کوئی ماڑا اثر نہیں پوے گا۔ صوفی تبسم صاحب پاکستان دے اک بہت وڈے سوجھوان تے استاد سن اوہ اردو تے پنجابی بہت سوتھی لکھدے سن۔ اوہناں مرزا غالب دی اک فارسی غزل:

زمن گرت نہ بود باہر انتظار بیا
بہانہ جوئے مباح و تیزہ کار بیا
دواع وصل جدگانہ لذتے دارد
ہزار بار برو صد ہزار بار بیا

دا پنجابی وچ ترجمہ کیتا جھڑی گنج انج سی:

میرے شوق دا نہیں اعتبار تینوں
آجا دیکھ میرا انتظار آ جا
بھاویں جھرتے بھاویں وصال ہووے وکھو وکھ دوہاں دیاں لذتاں نے
میرے سوہنیا جا ہزار واری، آجا پیاریا تے لکھ وار آجا

جدوں غلام علی نے ایہنوں گایا تاں انج جاپیا جویں ایہہ پنجابی دی غزل سی تے غالب نے ایہنوں فارسی وچ اٹھیا۔ ایہ غزل تیسہ سال پہلاں وانگوں ہن وی پنجابی بڑے شوق نال سُن دے نے تے دوجیاں وانگوں مینوں وی بڑی چنگی لگدی اے۔ پر فیروزی ترجمے وچ اوہ گل نہ بن سکی جہدی لوڑی، ایس لئی کہ جھروصال، شوق ستم گار، رقیب خود پرستیاں، رند، انتظار، بزم تے خاک سار پنجابی بولی دے اکھ نہیں، پنجابی بولی وچ ہجرنوں وچھوڑا، وصال ستم گارنوں، ظالم جاں ڈاڈا، رقیب نوں دوتی جاں ویری، خود پرستی نوں ہنکار تے وڈیائی، رندنوں شرابی انتظارنوں اڈیک تے خاک سارنوں نما نا جاں پنا آکھدے نے۔

مینوں فارسی اُردو تے پنجابی دیاں غزلاں بہت اچھیاں لگدیاں نے تے میں آپ وی دو چار غزلاں لکھیاں پر گل نہ بنی جدوں پنجابی دے گجھ پرانے

شاعراں مولابخش کشتیہ، استاد جوہر، دھنی رام چا ترک، ودھاتا سنگھ تیر، موہن سنگھ ماہرتوں لنگھدا ہویا، رؤف شیخ، سلیم کاشر، منظور وزیر آبادی تے بابانجی تیکر آیا تاں ایہناں نال ہوروی بہت سوہنے شاعر ملے جو غزلاں لکھ رہے سن پر ایہہ وی کئی تھان تے قافیے دے ہتھوں مجبور نظر آئے۔ اتھھے اسیں تخیل کلیم دا ذکر ضرور کراں گے چنے غزل وچ سوہنی پنجابی ورتن ول خاص دھیان دتا، افضل احسن رندھاوا، انور مسعود، سائیں اختر تے بابا عمیر ابوذری دی شاعری دا وی نو بیکلارنگ اے۔ سائیں اختر ہوراں ماں بولی بارے کہیا

وہٹی نال پنجابی پیا بلدا اے
 بلاں نال ہے اردو وچ گل کرا
 ماں بولی دے شوہ نوں لاڈکا
 چھپڑ دو جیاں دے جل تھل کرا
 آندا ڈالدا مکھنی گھروں کدھی
 ویکھو جھلا پنجابی کیہ جھل کرا
 ہنس بابے فرید دا کال جنے
 ویکھو گلاں پنجابی اول کرا

دو جے بنے چڑھدے پنجاب دے دوستاں دا تاں سبھا ہی غزل دانیں بن سکیا۔ پر فیروہناں دے حوصلے نوں شاباش کہنی چاہیدی اے کہ اوہ لکھی جارہے نے۔ کچھلی پیڑھی دے غزل لکھن آ لے بزرگ ہن بہت بڈھے ہو گئے نے پر اوہ حالی وی آپنیاں غزلاں وچ گل، ہلبل، ہجر، وصال، ساقی، مے خانہ، رند، صوفی، رقیب تے فارسی دے دو جے اکھراں دی پریکٹس کری جارہے نے۔ اوہناں دی نویں پیڑھی اردو تے فارسی کولوں اپنی ای دوراے جنے اسیں ہندی تے سنسکرت توں دور ہاں تے ایہوں سنسکرت آکھدے ہاں۔ شیت ایسے لئی جدوں اسیں فلماں وچ سنے ہوئے ہندی دے اکھراں اپنے گیتاں وچ تے اوہ ٹی وی تے سنیاں غزلاں دے اکھراں اپنیاں غزلاں وچ ورتدے آں تے سب کجھ تباہ ہو جاندا اے۔

چڑھے پنجاب دی پنجابی شاعری وچ امرتا پریتم توں بعد موہن سنگھ تے درشن سنگھ آوارہ دی شاعری دیاں پوتھیاں پنجابی پڑھن آ لے ساریاں گھراں وچ پیاں ہوندىاں سن۔ ایہناں دواں شاعراں وچوں درشن سنگھ آوارہ دی شاعری کجھ کجھ دی سوچ تے پارٹیاں نال جڑے ہوئے کامیاں تے لکھاریاں لئی اک وڈا تے ان ملا سوداسی۔ 1940ء وچ جدوں اوہناں دی پوتھی "بغاوت" تیار ہون دا کم چھوہیا گیا تاں پنجابی دے اک بہت وڈے ناں گور بخش سنگھ ہوراں نے اُس دامکھ بند لکھیا سی اوہ کہندے نیں:

"نرول کوتا نہیں، سالوچک دا کوتا توں بھاوشاید عشق، پریم دے گیت، حسن دی تعریف تے برہوں دی تڑپن ہے۔ میں کوی نہیں۔ اس لئی میرا کوتا اتے سالو چنا کرن داجن نہیں۔ پر میں سمجھدا ہاں کہ کیہ راگ، کیہ ناچ، کیہ کوتا کیہ مصوری سب دا بھاؤ اپنے اندر لے سندیش نوں پرگٹ کرنا اے۔ آدمی جیون اُتے تر دا ہے، ویکھدا ہے، محسوس کردا ہے پر بھات ہوندا اے تے پر بھات کرنا چاہندا اے۔"

ایس پوتھی دے ورتے دیاں ایہناں تن لیکاں وچ گربخش سنگھ جی ہوراں نے، سالوچک، بھاو، تڑپن، سندیش تے پرگٹ ورگے ہندی دے پنج اکھرتے نے تے درشن سنگھ آوارہ ہوراں نے اپنی کوتاواں بغاوت، رب بندے نوں، بندہ رب نوں، بندہ بندے نوں، وشال پنتک، جے کر جگ وچ مذہب نہ ہوندا، پتپا تاپ، بابے دی گنڈھڑی تے دو جیاں نظماں وچ سرب شکتی مان، نامنا، اُتر، انش کراہت، بدھی، شردھا، سراپ، اسپس، سویمان، زچھل، چرن، ایم دوت، ساکھیاں، انتم چھوہ، مریدا، پوتر، یاترا، پاٹھ، سووشواش، داس مدھر، منوکا منا، پتپا تاپ، پرن تے جیوتی توں اڈکئی فارسی تے ہندی دے اکھرتے۔ پر ایہدے نال نال سانوں ایسے سوہنے پنجابی دے وی اکھرتے جہڑے ہُن گواچ گئے جاں اوہناں دے نال ای تڑ گئے۔

تارا سنگھ کامل لہندے پنجاب دے اک بہت وڈے تے سوہنے لکھاری تے شاعر سن اوہناں نے بڑیاں سوہنیاں نظماں لکھیاں سن جہناں وچوں چنتا دی وستھار، میل، کس طرح ملیے، کیہ کوئی مان کرے تے گیت بہت سوہنیاں نظماں سن۔ ایہناں دوہاں تہاں نظماں وچ وی اوہناں نے چنتا، وستھار، سرتھا، ادھیکارتے آبو ورگے ہندی دے اکھرتے تے ہوراں نظماں وچ وی ورتدے رہے۔ اک واری دلی چ مینوں ملے تاں اہناں مینوں اک نظم سنائی جو گروں بھاپا پریتم سنگھ دے رسالے "آر سی" وچ وی چھپی سی۔ نظم دا اک حصہ کجھ انجی:

پیار تر ا جیون وچ مینوں

کل اینا چرملیا
 جیٹھ ہاڑدی رُتے
 جویں تھل بھجھدے، سکھر دو پہرے
 اک ککڑی دا پھنبا اڈدا
 پل چھن چھاں کر جاوے
 ہے میری سرگھی مکھ چنیے
 یاد تری میں سانجھ سانجھ کے
 انج دل اندر رکھی

نظم سنان مگروں اوہ مینوں کہن لگے میں تینوں ایہ نظم ایس کر کے سنائی اے کہ میں ایہدے وچ جو، ہے میری سرگھی مکھ چنیے، ورتا اے ایہہ میں فارسی دے اکھراں محبوبہ سحر جمال دا ترجمہ کیتا اے۔ ایہ گل سُن کے میرا دل خوش ہو گیا۔ ایس لمنی دے کجھ چرگروں تارا ہوری ای لمی حیاتی مان کے دو جے جہان تڑ گئے سن۔ سنتو کھ سنگھ دھیروی اوہناں دے ہانی تے لہندے پنجاب وچ پنجابی دا اک وڈاناں اے۔ پر دوہاں بزرگاں دی اخیر لے ساہواں تک اک دو جے نال نہیں سی بندی۔ سنتو کھ سنگھ دھیر نے انڈیا دی ونڈ بارے اک کہانی "میرا اُجڑیا گوانڈھی" لکھی سی جو بہت مشہور ہوئی سی۔ اوہ کویتا وی لکھدے سن۔ اوہناں دی شاعری وچ ایس کر کے وی اوکھے اکھر ملدے نے کہ اوہ کجھ دھڑے دے کامے سن، تے کجھ پکھ دی سیاست تے ساہت دے بہت سارے اکھر اوہناں ایس طراں ورتے سن کہ اوہناں نوں پنجابی وچ وٹانا اک مشکل کم ہو سکد اسی۔ اک ہور بزرگ ہرچھن سنگھ ہندل ہوریں وی بہت سوہنی بولی لکھدے نے جو یں:

گوانڈھی گھراں دے منڈے
 کھڑے اوہ کھڑے پھلاں نوں
 مُرُنڈ کے دوڑ جانڈے نے

ایہناں دیاں کویتاواں ذیلدار، پھل تے نیچے، تے گھر، بہت سوہنیاں کویتاواں نے پر فیروزی ایہناں نے چندر ما، یا تراتے وردھ ورگے اکھر ورتے نے، سگوں اک کتاب داناں ای "مارگ" رکھ دتا۔ ایہناں دا پاکستانی سفر نامہ بہت ہی ودھیا لکھت اے۔

شوکار بٹالوی پنجابی زبان دا بہت وڈا شاعر اے۔ پر جدوں اوہ غزل لکھد اے تاں اوہ اردو دی لگدی اے۔ اُس دی غزل دا اک اکھر وٹایا جاوے تاں اوہ اُردو غزل بن جائے گی جے نہیں یقین تاں سنو:

مُجھ کو تیرا شباب لے بیٹھا
 رنگ گورا گلاب لے بیٹھا
 دل کا ڈر تھا کہیں نہ لے بیٹھے
 لے ہی بیٹھا جناب لے بیٹھا
 جب فرائض سے مل گئی فرصت
 تیرے منہ کی کتاب لے بیٹھا
 کتنی بیتی ہے کتنی باقی ہے
 بس مجھے یہ حساب لے بیٹھا
 تم مجھے یاد آگئے جب بھی
 دوپہر کو شراب لے بیٹھا
 شو کو بس غم پہ ہی بھروسہ تھا
 غم سے کورا جو اب لے بیٹھا

پراہیدے توں ایہہ مطلب نہ لتا جاوے کہ شو کوئی چھوٹا شاعری۔ شو بہت وڈا شاعری تے ہمیشہ رہوے گا، اسیں صرف زبان بارے گل کر رہے ہاں۔ شوکار

دی نقل کردیاں ساڈے اداکار طارق عزیز نے وی اک غزل لکھی سی۔

گناہ کیہ اے ثواب کیہ اے
 ایہ فیصلے دا عذاب کیہ اے
 گناہ کیا ہے ثواب کیا ہے
 یہ فیصلے کا عذاب کیا ہے

پاش تے سر جیت پاتروی چڑھدے پنجاب دے بہت وڈے ناں ہن۔ پاش نے آپنی شاعری جج کھبے کچھ دی فلاسفی تے عمل کیتا تے اوہناں نوں جوانی وچ ہی قتل کردتا گیا۔ کھبے کچھ دے دوستاں اوہدے جیون تے شاعری بارے بہت گجھ لکھیا تے کئی اکٹھ کراوئے، ایہدے نال ای اوہدی شاعری پاکستان وچ وی لوکاں تیکر اپڑاون دا جتن کیتا گیا۔ پر پاکستان وچ کھبے کچھ دیاں لہراں اودوں تیکر ہڑبن توں پہلاں ای سٹک گیاں سن تے پاش ساڈے ول لوکاں تیکر اُس طرح نہ پہنچ سکا جیویں اوہنوں پہنچن دی لوٹسی، پاش نے وی آپنی شاعری وچ برسات، شہد، دشا، فضا، پاردرشی، بھاشن، وہائیک، مکھ منتری، کیول، مکھنتا، ہست تے دشا توں بناں کئے ای ہندی دے اکھرو تے۔ سر جیت پاتر ہوراں دی ہر نظم جاں غزل وچ ہندی دے اک دو جاں توں زیادہ اکھر ساناں مل جاندا ہے نیں پردیس وچ رہن آ لے لکھاریاں نیں وے زباناں بڑی سونہیاں تے انملیاں چیزاں دیتاں برطانیہ وچ وسدے لکھاریاں وچوں سنتو کھ سنو کھ، مشتاق سنگھ تے امین مغل ہوراں اوتھے پنجابی دا بوٹا لان وچ بڑی محنت کیتی ایہناں نال ہوروی بہت سارے ناں شامل سن پر بعد وچ ہر جیت اٹوال نے آپنے ناولاں راہیں پنجاب تے پنجابیاں دی تواریخ نوں زندہ رکھیا۔ اوہناں داناں "ساوتھ ہال" دوجے ناول تے اوس توں پہلاں لکھیاں ہویاں کہانیاں اپناک وکھرا سبھا رکھیاں نے، سورن چندن تے امر جیت چندن دے نال نال ایہتوں کے سی موہن تے گر پال سنگھ دیاں کہانیاں یاں کتاباں سی چھپیاں پر ایہناں دی بولی تے وی ہندی دے چھاپ صاف نظر آوندی اے۔ پر جو گندر شمشیر ہوریں آپنا وکھرا رنگ رکھدے نے جو کدی کدی پنجابی دے گئے گواچے اکھرو ساہمنے لے آندا اے۔ کینیڈا وسدے دو بھراواں نو تے بھارتی تے اجیر روڈے ہوراں نے آپنی نظماں دی پوتھی "لیلا" دے ناں توں چھپوائی جہدے 1053 پنے سن۔ دوہاں نے بہت سونہیاں نظماں لکھیاں پر جہنوں ہندی نہیں آندی اوہدے لئی کسے کم دیاں نہیں۔ ایہتوں اجیر روڈے، سادھو بنگ، تے سکھونت ہندل نے وی بڑا کم کیتا، اقبال رام ووالیا، سنگھ پال سنگھ، سکھمندر، روندر روی، گورچرن رام پوری، منگا سنگھ باسی، ہر دیو رائے تے دو جے لکھاریاں تے کینیڈا چے رہن آ لے پنجابیاں دی رہتل تے اوہناں دی اوڑکاں نوں آپنے آپنے ڈھنگ نال پیش کیتا۔ گورچرن رام پوری ہوراں دیاں کئی نظماں وچ ورتی گئی پنجابی بڑی سونہی اے جیویں "لکیر"۔

اصل وچ تاں میں تے توں اکوہی ساں
 ویلے دی گھنڈی چھری نے
 بکڑی ساڈی تے پادتی لکیر
 پر فقیراں دا لکیراں نال کیہ ہے واسطہ
 ایہ وزیراں دے ہی کم نے آوندیاں
 گودڑی ساڈی دے اڈدے نے لنگار
 آکھ چھوویں بیٹھ ٹاکی لایئے
 رل مل کے روٹی کھایئے

جے اسان پنجابی کہانی، ناول تے دو جیاں لکھتاں تے گل کیتی تاں ایہ لیکھ بہت وڈا ہو جاوے گا۔ فیروی محمد آصف خان، شفقت تنویر مرزا، شریف کنجاہی، عین الحق فرید کوٹی، نجم حسین سید، سید الحسن ضیغم، سجاد حیدر، اشفاق احمد، راجہ رسالو، اختر حسین اختر، محمد نشایا، افضل توصیف، افضل احسن رندھاوا، امین ملک، احمد سلیم، بقصود دتتا، زبیر احمد، الیاس گھمن، اقبال قیصر، جمیل احمد پال، طارق گجر، سنتو کھ سنگھ دھیر، مہندر سرن، سکھیر، رام سرپ انکھی، جسونت سنگھ وردی، گلزار سنگھ سندھو، سکونت کورمان، گردیوسنگھ روپانا، سریندر کور، اجیت کور، گرچن سنگھ بھلر، موہن بھنڈاری، پریم پرکاش، جسیر بھلر، بلدیوسنگھ تے ہور سیکڑے ناں اچھے ہن جہناں دی آکھیاں ہویاں شیواں تے گل کیتی تاں ایہہ لیکھ لہا ہو جاوے گا پر فروی تہایا ہوئے گا۔ تاں ای تاں ساڈے بابا گروناک جی ہوراں آکھیاں سی:

جو تم پریم کھیلن کا چاؤ
 سر دھر تلی گلی میری آؤ

ات مدگ پیر دھرتی
سر دیجیے کان نہ کیجیے

پنجابی زبان نوں دو جیاں زباناں دے رلے توں بچان دا صرف اکوای راہ اے کہ اوہنوں لکھن لکیاں دو جیاں زباناں دے اکھراں توں بچیا جاوے تے ہر اکھ لکھن توں بعد آپنے لیکھ نوں پڑھ کے ایہ ویکھ لیا جاوے کہ اساں جو اوپرے اکھ ورتے نے ایہناں دی تھاں آپنی بولی دے اکھ ورتن ویلے بھل تاں نہیں گئے، تاں سانوں تے ساڈی بولی نوں ضرور فائدہ ہووے گا۔

لہندے پنجاب وچ وسدے کئی ایسے پنجابی وی سن جنہاں تے ہندی لکھدیاں پڑھدیاں وی ہندی دا اپکا اثر نہیں ہو یا۔ دو جیاں توں بناں اسیں اتھے امرتا پریم ہوراں دی اخیرلی عمر لکھی اک نظم دی مثال دے کے ایس لیکھ نوں ختم کردے ہاں:

وے سائیں! تیرے چرکھے نے

اج کت لیا کتن والی نوں

ہراک مڈھا کچھی پایا

نہ کوئی گیا نہ کوئی آیا

ہائے اللہ! اج کیہ بنیاں

تا کہ کسے نہ کھولے بھیرے

نسل پئے رانگلے پیڑھے

وکیہ! ٹیرن بورا ہو یا

لہند اتن والی نوں

کسے نہ دتی کسے نہ منگی

دو بے کنیں واج نہ لگھی

انبر ہس کے دیکھن لگا

ڈھارے چھتن والی نوں

وے سائیں تیرے چرکھے نے

اج کت لیا کتن والی نوں

☆☆☆